

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 11, 2013 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 330.342.146

Я. В. Щетинська,

к. е. н. доцент кафедри економіки підприємства, Донецький національний університет, м. Донецьк

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ НА РІВНІ РЕГІОНІВ

Y. V. Shchetinskaya,

Candidate of economic sciences, associate professor department of economics the enterprise, Donetsk national university, c. Donetsk

The priority directions of the regulation of the development of social economy at the level of the regions

У статті досліджено організаційні форми та напрями сучасних форм соціальної економіки, інструменти державного регулювання і соціальна політика. Визначено пріоритетні напрями державного управління у формуванні соціальної економіки. Проведен факторний аналіз зміни регіональних індексів, який дозволяє визначити, під впливом яких внутрішніх компонент і в якому напрямі відбуваються їх зміни, тобто ідентифікувати основні "больові" точки підсистеми, які гальмують можливість досягнення цільових критеріїв розвитку соціальної економіки конкретного регіону.

The article examined organizational forms and directions of modern forms of social economy tools of State regulation and social policy. Defined priority areas of State administration in the formation of social economy. Conduct factor analysis changes in regional indexes, which allows you to identify the under the influence of any internal component and in which direction to take their changes, i.e. to identify the basic "pain points subsystems that are delaying the possibility of achieving the target criteria for the development of social economy of a particular region.

Ключові слова: соціальна економіка, соціалізація, інтегральний індекс, регіон, соціальні напрями, факторний аналіз.

Keywords: social economy, socialization, cumulative index, region, social trends, factor analysis.

Постановка проблеми. Модель сучасної економіки більшості розвинутих країн світу характеризується як соціальна ринкова, що підкреслює її соціальну спрямованість у єдності з ринковим механізмом господарювання. З моменту проголошення Україною незалежності визначено за мету побудову соціальної економіки на основі взаємодії механізмів ринкового і державного регулювання. Формування соціальної економіки супроводжується процесом соціалізації, що полягає в забезпеченні консенсусу економічного і соціального розвитку та супроводжується підвищенням рівня соціального добробуту.

Подальший соціальний розвиток потребує дослідження організаційних форм, що виникають для цього, а також розробки відповідних інструментів державного регулювання і вдосконалення соціальної політики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розгляду різних аспектів соціальної економіки посвячено роботи багатьох вітчизняних і зарубіжних учених-економістів. Проблеми соціального розвитку, процеси соціалізації економіки досліджують українські вчені: Н. Гринчук, В. Єременко, Ю. Зайцев, С. Калініна, І. Кириленко, В. Куценко, Е. Лібанова, Н. Лук'янченко, О. Лях, П. Макаренко, О. Мартьякова, А. Мельник, В. Новіков, І. Савченко, Ю. Сасенко, Л. Шаульська, В. Ягодка та російські автори: В. Антропов, А. Бутенко, А. Волков, А. Горкін, Г. Карелова, Е. Катувський, Л. Мельник, В. Осипов, Т. Юр'єва.

Теоретичні аспекти соціалізації економіки розглянуто в роботах Р. Арона, Д. Белла, Ж. Б'юнкенена, Л. Вальраса, Ш. Гайда, Т. Ганслі, Ф. Енгельса, Л. Ерхарда, Г. Зальтмана, Ф. Котлера, С. Ліндберга, Х. Ламперта, А. Маслоу, К. Маркса, Ж. Мілла, А. Мюллер-Армака, В. Ойкена, В. Оуена, П.Ж. Прудона, Ф. Розетто, О. Рюстова, Б. Саньяна, А. Сен-Сімона, А. Сміта, Ш. Фур'є, Д. Хопкінса, Л. Штайна, Й. Шумпетера. Разом з тим, незважаючи на значну кількість досліджень у цій сфері, ряд питань, пов'язаних із регулюванням і формуванням соціальної політики з урахуванням моделей та організаційних форм соціальної економіки, адекватних умовам існуючого стану та сучасному етапу розвитку соціальної економіки в Україні, залишаються недостатньо розробленими.

Виділення невирішеної проблеми. Пріоритетними напрямками державного управління у формуванні соціальної економіки з точки зору її складових виступають:

- створення умов для забезпечення гідного рівня життя населення;
- розвиток трудового потенціалу;
- розвиток народонаселення;
- формування середнього класу;
- недопущення надмірної диференціації населення за рівнем доходів населення;
- поліпшення стану здоров'я населення;
- надання адресної допомоги незахищеним верствам населення;
- усесторонній розвиток освіти і культури.

Проте загально визнані у структурі соціальної політики напрями формування соціальної економіки мають бути доповнені і можливістю забезпечення якості життя, яка може бути оцінена лише на основі критерію «ступінь реалізації соціальних потреб особи».

Одна з проблем, пов'язаних із можливостями соціальної економіки, – це соціальна адаптація, яка розглядається на різних рівнях аналізу й управління:

- на макрорівні – як адаптація того або іншого суспільства до мінливого середовища;
- на мезорівні – при аналізі адаптації різних соціальних груп;
- на мікрорівні – як аналіз індивідуальних стратегій адаптації індивідів.

Мета дослідження є розвиток теоретико-методологічних основ дослідження пріоритетних напрямів соціальної економіки та розробка науково-практичних рекомендацій щодо регулювання соціальної економіки в Україні.

Результати дослідження. Регулювання розвитку соціальної орієнтації економіки обумовлює норму з визначенням основних цільових критеріїв та напрямів регулювання, необхідність діагностики рівня соціальної економіки, що склався як у цілому в державі, так і в регіональному розділі як передумови для ідентифікації механізму регулювання. На наш погляд, методичним та інформаційним забезпеченням вирішення даного завдання можуть виступати спеціальні інтегральні показники, що дозволяють разом з оцінкою відповідного рівня визначити і конкретизувати механізм регулювання розвитку соціальної економіки.

У структурі регіональних індексів людського розвитку РІЛР [1] можна виділити підсистеми, які безпосередньо належать до оцінки ступеня соціальної орієнтації економіки на регіональному рівні. Згідно з прийнятими науковими гіпотезами дослідження такими підсистемами можуть бути:

- демографічний розвиток;
- матеріальний стан населення (матеріальне благополуччя);
- стан і охорона здоров'я;
- рівень відтворення життєвих умов населення: соціальне середовище; умови мешкання населення;
- розвиток ринку праці.

Як видно, із структури РІЛР виключено дві підсистеми (екологічна ситуація і фінансування людського розвитку), оскільки за структурою внутрішніх індикаторів ці підсистеми насправді більше належать до забезпечення можливостей розвитку, а не сформованого рівня соціальної економіки. Крім того, з точки зору можливості регулювання на регіональному рівні практично відсутні важелі управління або регулювання внутрішніх індикаторів даних підсистем – більшість із них залежить від макроекономічної системи управління.

З урахуванням вищезазначеного розраховують інтегральні регіональні індекси соціальної економіки (або регіональні індекси соціальної економіки – РІСЕ). Розрахунок виконується на основі відповідної декомпозиції РІЛР, а потім інтеграції визначених семи внутрішніх компонент або субіндексів, при цьому проводиться коригування вагових коефіцієнтів таким чином, щоб їх сума складала 1, тобто:

$$PICE_j = \sum_{i=1}^7 w_i J_{ij}, \quad (1.1)$$

де w_i – ваговий коефіцієнт i -ї внутрішньої підсистеми;

J_{ij} – агрегований нормований індекс відповідної підсистеми для j -го регіону.

За прийнятою методикою нормування інтегральні індекси змінюються в межах від 0 до 1, тому за рівнем індексів і тенденцією їх зміни визначаються: по-перше, рівень соціальної економіки регіону, що склався; по-друге, ранг регіону за цим рівнем. Найважливіше ж значення цих індексів полягає в тому, що за структурою їх побудови можна визначити, під впливом яких внутрішніх підсистем і в якому напрямі сталася зміна інтегрального індексу [1].

Якщо представити співвідношення (1.1) через адитивну функціональну залежність, то:

$$y_i = \sum_{j=1}^7 p_{ij}, \quad (1.2)$$

де $p_{ij} = J_{ij} w_i$; y_i – інтегральний індекс соціальної економіки j -го регіону.

Тобто якщо $y_i = PICE_j$, то формулу (1.2) можна використовувати для оцінки впливу внутрішніх компонент на зміну інтегрального показника.

Абсолютна зміна РІСЕ за два періоди також є адитивною моделлю, яка має такий вигляд:

$$\Delta y_j = \Delta p_{j1} + \Delta p_{j2} + \dots + \Delta p_{j7} = \sum_{i=1}^7 \Delta p_{ij}, \quad (1.3)$$

де $\Delta y_j = y_{j1} - y_{j0}$; $\Delta p_{ij} = \Delta p_{ij1} - \Delta p_{ij0}$;

y_{j1}, y_{j0} – інтегральний індекс j -го регіону, відповідно, в поточному і базисному періодах;

Δp_{ij} – абсолютна зміна субіндексу i -ї підсистеми по j -му регіону.

Використовуючи метод пропорційного ділення, визначається, під впливом яких внутрішніх складових і в якому напрямі змінюється інтегральний показник рівня соціальної економіки регіону:

$$\Delta y_{pi, \text{відн}} = \frac{\Delta y_{\text{відн}}}{\Delta p_1 + \Delta p_2 + \dots + \Delta p_7} \Delta p_i, \quad (1.4)$$

де $\Delta y_{\text{відн}}$ – темп приросту інтегрального показника, %;

Δp_i – абсолютна зміна i -го внутрішнього субіндексу;

$\Delta y_{pi, \text{відн}}$ – відносна зміна інтегрального показника під впливом i -го внутрішнього субіндексу або i -ї внутрішньої компоненти.

Темп приросту або зниження інтегрального показника становить

$$\Delta y_{\text{відн}} = \left(1 - \frac{y_1}{y_0} \right) \cdot 100, \quad (1.5)$$

На основі інтегральних показників розробляється типологічне групування, яке дозволяє визначити однорідні групи регіонів за рівнем формування соціальної економіки для розробки типових стратегій у структурі регіонального управління, спрямованих на реалізацію основних цільових критеріїв формування соціальної економіки.

Факторна модель побудови інтегрального показника (1.2), а також оцінка впливу внутрішніх підсистем на зміну інтегральних показників (1.4) надають можливість визначити пріоритетні напрями, які забезпечують формування і розвиток соціальної економіки у структурі регіональних стратегій розвитку, деталізуючи соціально-економічний і адміністративно-правові механізми управління даними процесами на всіх рівнях управління.

Факторний аналіз зміни регіональних індексів, виконаний за співвідношенням (1.3), дозволяє визначити, під впливом яких внутрішніх компонент і в якому напрямі відбуваються їх зміни (табл. 1.1), тобто ідентифікувати основні "больові" точки підсистеми, які гальмують можливість досягнення цільових критеріїв розвитку соціальної економіки конкретного регіону.

Практично по всіх регіонах (за виключенням Запорізької, Херсонської областей та м. Києва і м. Севастополя) склалася негативна тенденція субіндексу "освіта", у 15 районах із 27 – негативний вплив на зміну інтегральних індексів розвитку соціальної економіки (РІСЕ) мають зниження підсистем "умови життя" та "матеріальний добробут".

Наприклад, по АР Крим (табл. 1.1) на загальне зниження інтегрального індексу найбільший негативний вплив чинить зниження субіндексу соціального середовища (-3,17%), на другому місці – зниження субіндексу по ринку праці (-2,471%), а далі підсистеми у міру зниження їх негативного впливу на загальне падіння регіонального індексу розташувалися в такій послідовності: матеріальний добробут (-1,594%), освіта (-1,191%), умови життя (-1,154%), демографічний розвиток (-0,759%) і охорона здоров'я (-0,63%).

Таким чином, при розробці регіональної програми з формування і розвитку соціальної економіки Криму в першу чергу мають бути запропоновані заходи, спрямовані на поліпшення соціального середовища і ринку праці в регіоні.

Факторний аналіз впливу окремих внутрішніх підсистем дає можливість визначити, за якими же напрямами в структурі соціальної орієнтації на регіональному

рівні мають бути розроблені першочергові управлінські рішення (табл. 1.2).

Наведений розподіл внутрішніх підсистем РІС, за якими склалися негативні тенденції, показує, що в першу чергу це підсистема "освіта". Таким чином, у країні як на макрорівні, так і на регіональному першочергові програми мають бути спрямовані на вдосконалення системи освіти.

Трансформація соціального інституту "освіта" має бути зорієнтована передусім на забезпечення безперервної освіти, тобто від дошкільного виховання через шкільне, вузівське та післявузівське до "школи третього віку" [2, с.49-50] для пенсіонерів як мови їх адаптації до майбутніх змін.

Такий перехід обумовлює необхідність у першу чергу збільшення освітніх закладів, зміни "філософії" освіти та, звичайно, збільшення рівня фінансування освіти.

На макрорівні для вирішення цих проблем необхідна така розбудова освітньої інфраструктури, яка дозволила б забезпечити рівномірний її розподіл по окремих регіонах, знизила б існуючі міжрегіональні чи міжпоселенські відмінності за рівнем професійної освіти населення.

На сьогоднішній день в Україні практично не сформовані умови для забезпечення безперервної освіти серед дорослого населення.

У сучасних трансформаційних умовах склалися такі основні стратегії з розвитку персоналу на підприємствах [3, с.171]:

- навчання керівників та окремих спеціалістів;
- професійне навчання персоналу або його частини;
- використання готової робочої сили, відмова від навчання персоналу;
- підготовка персоналу на робочих місцях безпосередньо у процесі роботи.

В основному на практиці ці стратегії мають змішаний характер, але випадки, коли підприємство бере на себе турботи про кваліфікацію співробітників, крім найуспішніших і найбагатших, швидше є винятком.

У розвинутих країнах безперервна професійна освіта в першу чергу забезпечується через спеціальні соціальні інститути (професійні асоціації та товариства), які відповідають за професійний рівень усіх членів, пошук джерел фінансування високоякісної професійної підготовки, формування таких програм навчання, що відповідають консолідованим стандартам та якості підготовки.

У нашій країні проблема вирішення безперервної професійної підготовки передусім зорієнтована на систему державного регулювання у співробітництві з соціальними партнерами. У той же час з урахуванням сучасного економічного стану, досить низького рівня порівняно з більшістю розвинутих країн світу, а також економічних можливостей держави програми з безперервної професійної підготовки мають бути пов'язані з формуванням механізму для забезпечення зростання активізації соціальних партнерів, зокрема підприємців, профспілок, громадянських об'єднань асоціації тощо.

У системі механізму забезпечення професійної підготовки в першу чергу необхідно визначити такі напрями:

1) формування нормативно-правової бази для забезпечення розвитку професійної, у тому числі додаткової освіти, зорієнтованої на підвищення рівня професійної підготовки чи перепідготовки працівників. В Україні відсутня належна нормативно-законодавча база освіти для дорослих, яка може бути розроблена як окремих закон, або підзаконні акти до існуючих законів про освіту;

2) розробка та впровадження системи заходів для сприяння підприємствами та організаціями в розвитку персоналу на виробництві. Цей напрям потребує як доповнень до Кодексу законів про працю, створення нормативної бази, так і розробки системи координації всіх форм професійної освіти, включаючи сучасні форми;

3) закріплення норм і гарантій соціальної підтримки працівників, які поєднують роботу з навчанням;

4) додаткові заходи підтримки підприємств, які забезпечують професійну підготовку.

Усі ці напрями мають знайти своє втілення в галузевих та регіональних програмах розвитку персоналу;

5) створення в суспільстві умов для поширення традицій самоосвітньої діяльності, формування потреби, особистості в самонавчанні та здібностей до самонавчання.

Розвиток освіти як одного з основних соціальних інститутів, що забезпечує рівень людського розвитку і, як наслідок, рівень соціалізації економіки, обумовлює формування нового типу соціалізації, що пов'язаний із суспільними цінностями та гармонізацією суспільних відносин і є одним із цільових критеріїв соціальної економіки як країни в цілому, так і окремих районів.

Наступними напрямами, за якими мають розроблятися регіональні програми (див. табл. 1.2), що забезпечують рівень соціального розвитку чи соціальної орієнтації району, є підсистеми "матеріального добробуту" та "демографічного розвитку".

Таблиця 1.1.

Відносний вплив внутрішніх підсистем на зміну інтегральних індексів розвитку соціальної економіки регіону

Регіони	Зміна ІРПСЕ		Вплив внутрішніх підсистем на відносну зміну ІРПСЕ, %						
	абсо-лотно	відносна, %	демографічного розвитку	ринку праці	матеріальний добробут (доходи)	умов життя	охорони здоров'я	освіти	соціального середовища
АР Крим	-0,055	-10,968	-0,759	-2,471	-1,594	-1,154	-0,630	-1,191	-3,170
Вінницька	-0,139	-26,804	-4,266	-2,864	-2,508	-0,325	-12,407	-5,412	0,977
Волинська	-0,007	-1,557	-1,218	2,055	-4,383	-0,425	2,518	-2,965	2,862
Дніпропетровська	0,015	3,220	-1,080	-0,223	1,173	-0,603	3,607	-0,016	0,363
Донецька	0,014	3,524	0,821	2,852	2,134	-1,405	0,619	-2,201	0,704
Житомирська	-0,015	-3,337	-4,677	3,070	-1,962	-1,258	1,221	-2,050	2,319
Закарпатська	-0,025	-5,061	-5,612	1,482	0,637	0,272	0,887	-0,107	-2,620
Запорізька	0,014	3,105	-0,244	3,799	-0,663	-1,999	3,108	1,117	-2,013
Івано-Франківська	0,011	2,488	-0,382	2,772	-1,701	0,720	0,991	-3,980	4,067
Київська	-0,033	-6,720	-0,641	1,308	-1,836	1,299	-4,945	-2,693	0,789
Кіровоградська	-0,046	-10,426	-2,039	-2,253	-7,057	-0,309	5,449	-2,654	-1,563
Луганська	0,044	12,483	-0,154	5,679	4,787	-1,183	0,991	-1,291	3,654
Львівська	-0,011	-2,169	-0,120	2,250	0,092	-0,332	-0,108	-3,771	-0,180
Миколаївська	0,024	5,645	0,119	3,163	-2,321	-0,834	3,677	-0,576	2,417
Одеська	0,012	2,790	0,246	4,017	2,840	-1,250	-0,549	-1,907	-0,607
Полтавська	-0,037	-7,139	-3,143	1,556	0,137	-0,812	-3,499	-2,252	0,875
Рівненська	-0,005	-1,043	-3,386	3,296	-2,144	0,327	1,616	-2,010	1,256
Сумська	0,024	5,923	1,086	4,757	0,573	0,966	3,234	-7,332	2,640
Тернопільська	-0,052	-10,484	0,479	-2,775	-4,953	0,018	2,448	-3,479	-2,222
Харківська	0,040	7,819	-0,228	3,296	-0,026	-0,302	2,035	-0,057	3,102
Херсонська	0,013	3,054	0,376	-1,575	2,810	0,713	-0,139	0,881	-0,012
Хмельницька	-0,003	-0,533	-3,258	0,200	1,464	-0,682	1,017	-0,887	1,613
Черкаська	-0,039	-7,975	-3,542	0,032	-1,771	-0,045	-0,102	-3,799	1,254
Чернівецька	-0,035	-7,242	-1,678	2,411	-2,154	0,496	-2,097	-3,937	-0,283
Чернігівська	-0,085	-18,110	-5,281	-1,029	-0,700	-0,864	-8,757	-2,293	0,813
м.Київ	-0,003	-0,361	-1,294	-0,071	0,877	-0,687	0,894	0,320	-0,400
м. Севастополь	0,042	8,215	1,898	2,586	3,183	1,188	7,185	1,774	-5,803

Таблиця 1.2.

Внутрішні підсистеми РІПСЕ, за якими склалися негативні тенденції

Регіони, області	Внутрішні підсистеми
АР Крим	Соціальне середовище, ринок праці, матеріальний добробут, умови життя, освіта, охорона здоров'я, демографічний розвиток

Вінницька	Охорона здоров'я, освіта, демографічний розвиток, ринок праці, матеріальний добробут
Волинська	Матеріальний добробут, освіта, демографічний розвиток
Дніпропетровська	Демографічний розвиток, умови життя, ринок праці, освіта
Донецька	Освіта, умови життя
Житомирська	Демографічний розвиток, освіта, матеріальний добробут, умови життя
Закарпатська	Демографічний розвиток, освіта
Запорізька	Соціальне середовище, умови життя, матеріальний добробут, демографічний розвиток
Івано-Франківська	Освіта, матеріальний добробут, демографічний розвиток
Київська	Охорона здоров'я, освіта, ринок праці, демографічний розвиток, соціальне середовище, умови життя
Кіровоградська	Матеріальний добробут, освіта, ринок праці, демографічний розвиток, соціальне середовище, умови життя
Луганська	Освіта, умови життя, демографічний розвиток
Львівська	Освіта, умови життя, соціальне середовище, демографічний розвиток, охорона здоров'я
Миколаївська	Матеріальний добробут, умови життя, освіта
Одеська	Освіта, умови життя, соціальне середовище, охорона здоров'я
Полтавська	Охорона здоров'я, демографічний розвиток, освіта, умови життя
Рівненська	Демографічний розвиток, матеріальний добробут, освіта
Сумська	Освіта
Тернопільська	Матеріальний добробут, освіта, ринок праці, соціальне середовище
Харківська	Умови життя, освіта, матеріальний добробут, демографічний розвиток
Херсонська	Ринок праці, охорона здоров'я, соціальне середовище
Хмельницька	Демографічний розвиток, освіта, умови життя
Черкаська	Освіта, демографічний розвиток, матеріальний добробут, охорона здоров'я, умови життя
Чернівецька	Освіта, охорона здоров'я, матеріальний добробут, демографічний розвиток, соціальне середовище
Чернігівська	Охорона здоров'я, демографічний розвиток, освіта, ринок праці, умови життя, матеріальний добробут
м. Київ	Демографічний розвиток, умови життя, соціальне середовище
м. Севастополь	Демографічний розвиток, соціальне середовище

Висновки та пропозиції. У кожному регіоні в регіональних стратегіях розвитку визначаються складові, що гальмують або стримують формування соціальної економіки відповідно до наведеної методики та розрахунків інтегральних індексів соціальної орієнтації економіки і вже на їх підґрунті. Розроблені та ідентифіковані інтегральні показники рівня розвитку соціальної економіки дозволили визначити основні проблемні напрямки, які гальмують можливість досягнення цільових критеріїв розвитку соціальної економіки конкретного регіону — в першу чергу. Для більшості регіонів до них відносять: умови життя, матеріальний добробут, освіта, охорона здоров'я та демографічний розвиток.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ:

1. Білоус О., Маслова-Лисичкина Н. Глобалізація розвитку і соціальна безпека / О. Білоус, Н. Маслова-Лисичкина // К.: Віче. — 2001. — № 5 — С. 22-44.
2. Людський розвиток в Україні: можливості та напрямки соціальних інвестицій (колективна науково-аналітична монографія) / за ред. Е.М. Лібанової. — К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, Держкомстат України, 2006. — 355 с.
3. О.А. Грішнова: Формування в системі освіти і професійної підготовки / О.А. Грішнова — К.: Т-во "Знання", КОО, 2001. — 254 с.
4. Коник Д.Л. Соціальна відповідальність бізнесу в Україні Д.Л. Коник, М.В. Олійник, Ю.О. Привалов; відп.ред. Ю. Сасенко. — К.: Батискаф, 2002. — 72с.

References:

1. Bilous O. and Maslova – Lisichkina N. Globalizaciya rozvitku I socialna bezpeka [Globalizatsiya to rozvitku i of sotsialna of bezpeka], Viche, Kyiv, Ukrain, pp.22-44
2. Ludskii rozvitok v Ukraini mozlivosti ta napryami socialnih investicii [Human development: opportunities and directions for social investments (collective research and analytical monograph)] E.M. Libanova., Derzkomstat, Kyiv, Ukrain, pp.355
3. O.A. Grishnova Formuvannya v sisremi osviti I profesiinoi pidgotovki [Formation in the system of education and professional training], Znannia, Kyiv, Ukraine, pp.254
4. Konnik D.L. Socialna vidpovidalnist biznesu v Ukraini [Social responsibility of business in Ukraine], Batiskaf, Kyiv, Ukrain, pp.72

Стаття надійшла до редакції 14.11.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"